

SWISS
SOLIDARITY

**solidar
suisse**

МОНІТОРИНГ СИТУАЦІЇ ІЗ ЗАХИСТОМ ВЕТЕРАНІВ НА РІВНІ ГРОМАД

у Вінницькій та Дніпропетровській
ОБЛАСТЯХ

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ	2
ГЛОСАРІЙ	2
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	3
КІЛЬКІСТЬ ВЕТЕРАНІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ПРОГРАМАМИ ПІДТРИМКИ	4
ДОСТУП ДО ПОСЛУГ	4
Фізична реабілітація та медицина	4
Програми для професійної переорієнтації, підвищення кваліфікації, пошуку робочих місць	5
Юридична допомога	5
Психологічна підтримка	6
Соціальні послуги	6
Транспортні можливості	7
ІНТЕГРАЦІЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ	8
Інтеграційні процеси та включеність ветеранів до прийняття рішень на рівні громади	8
Меморіалізація та конфлікти	9
Діяльність недержавних організацій	10
ЗАПИТИ ГРОМАД	10
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ У ГРОМАДАХ	11

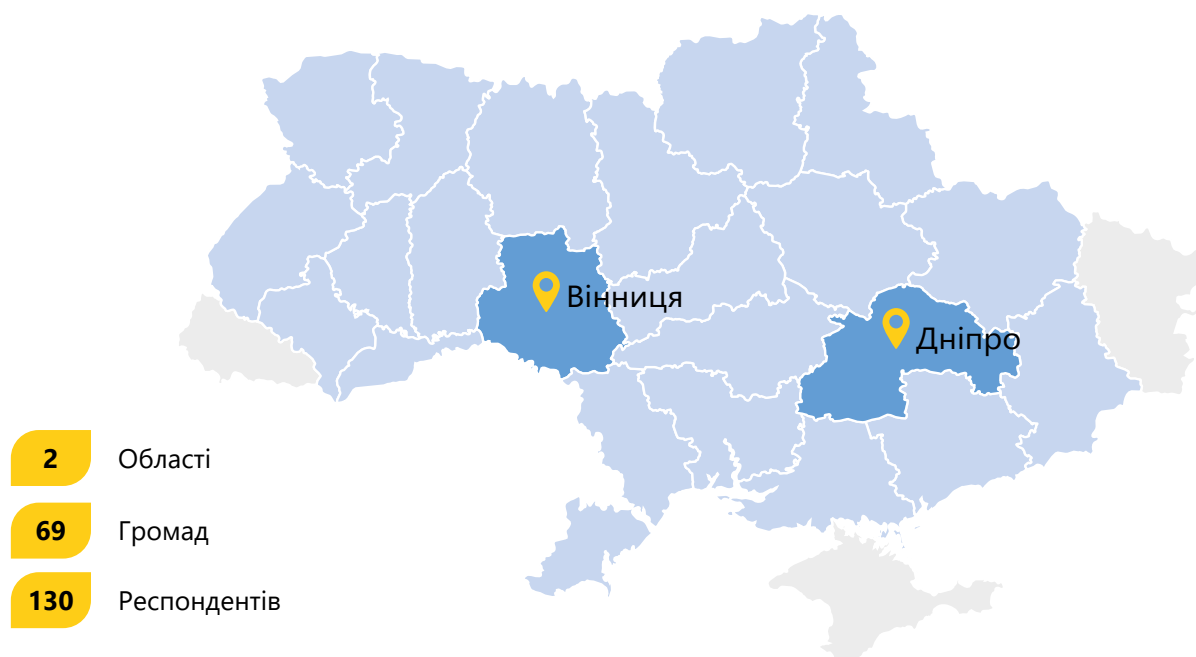
Моніторинг ситуації із захистом ветеранів відбувся у межах проєкту «Інклюзивні мережі захисту в Україні» (ІМЗУ), що фінансується міжнародною некомерційною організацією «Швейцарська солідарність» ("Swiss Solidarity"), співфінансується міжнародною некомерційною організацією «СОЛІДАР СВІСС в Україні» (Solidar Suisse Ukraine) і реалізується БФ «Право на захист».

МЕТОДОЛОГІЯ

У межах цього моніторингу протягом періоду 29.01.25–24.02.25 було проведено опитування методом глибинних інтерв'ю з ключовими інформантами в Дніпропетровській та Вінницькій областях. До інтерв'ю залучили представників органів місцевого самоврядування й ініціативних осіб, які активно працюють у сфері підтримки ветеранів. Усього дослідження охопило 130 респондентів: 47 осіб у 27 громадах Дніпропетровської області, 83 особи в 41 громаді Вінницької (рис. 1).

Опитувальник складався із трьох блоків питань. Метою першого було зрозуміти приблизну кількість потенційних бенефіціарів проєкту й загальну ситуацію із допомогою ветеранам у розрізі громад. Питання другого блоку стосувались наявності й стану в громадах основних соціальних інституцій, які надають послуги ветеранам і членам їхніх сімей. Третій блок досліджував рівень залученості та інтеграції ветеранів у життя громади.

Рисунок 1. Географія моніторингу

ГЛОСАРІЙ

КІ — ключовий інформант
ОМС — органи місцевого самоврядування
ТЦК та СП — територіальний центр комплектування та соціальної підтримки

ГО — громадська організація
ЦЗ — центр зайнятості

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Регіональні диспропорції

У Дніпропетровській області, на відміну від Вінницької, медичні заклади функціонують у всіх громадах. Також є більше фахівців для супроводу ветеранів і краща транспортна доступність. Інтеграційні заходи проводять частіше й у більшій кількості громад, створено більше громадських організацій і просторів для зустрічей ветеранів.

Натомість у Вінницькій області значно краща ситуація з психологічною допомогою та наявністю мобільних груп. Окрім того, тут відзначено більш активне залучення ветеранів до процесу прийняття рішень. У ЦНАПах громад функціонує «Єдине вікно» для ветеранів.

Потреба в зовнішній підтримці громад для ветеранів

Абсолютно всі громади потребують сторонньої допомоги для забезпечення основних потреб ветеранів, включаючи матеріальну допомогу, реабілітацію, психологічну підтримку, юридичний супровід і створення інфраструктури (ветеранських хабів, закладів реабілітації).

Недостатність реабілітаційних і медичних послуг

Реабілітаційних центрів критично не вистачає, особливо в умовах наростального попиту під час можливої масової демобілізації військових.

У багатьох громадах недостатньо медичного обладнання, фахівців і фінансування, що стримує доступ ветеранів до якісного лікування.

Обмежений доступ до освітніх та професійних програм

У 70% громад немає безоплатних програм перекваліфікації чи професійної підготовки, у яких ветерани могли б взяти участь.

Психологічна та юридична допомога потребує покращення

Хоча в 66% громад є доступ до психологічної підтримки, лише 18% можуть задовольнити цей попит у необхідному обсязі. Проблеми пов'язані з недостатньою кваліфікацією спеціалістів та небажанням ветеранів звертатися за допомогою.

Схожа ситуація і з правовою допомогою. Лише в 57% громад ветерани можуть отримати її безоплатно.

Соціальна підтримка ветеранів на загальних умовах

У більшості громад немає фахівців із супроводу ветеранів. Це може призводити до того, що ветерани отримують підтримку на рівні з іншими категоріями населення, без врахування специфічних потреб.

Низький рівень інтеграції ветеранів до місцевого життя

Лише 12% громад оцінюють включеність ветеранів у прийняття рішень як високу. У більшості громад немає ветеранських рад, а інтеграційні заходи нерегулярні.

Роль недержавних організацій

У переважній більшості громад, які взяли участь в опитуванні, немає організацій громадського суспільства, що є дотичними до ветеранів. Якщо ж така ГО в громаді наявна, зазвичай вона єдина.

КІЛЬКІСТЬ ВЕТЕРАНІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ПРОГРАМАМИ ПІДТРИМКИ

Частка ветеранів у громадах коливається від 0,1% до 8% від загальної кількості населення та в середньому складає 2,1%.

У 22 громадах (30%¹) із різних причин немає інформації про точну кількість ветеранів. У деяких випадках представники органів місцевого самоврядування не розуміють хто саме належить до цієї категорії, у деяких — інформацію представникам ОМС не надають в ТЦК та СП. У частині громад не вистачає внутрішніх ресурсів для збору й контролю інформації. У декількох громадах респонденти заявили, що не мають права надавати статистичну інформацію, яка хоч якось стосується військової сфери.

67 із 68 громад мають спеціальні програми для підтримки ветеранів / ветеранок і членів їхніх сімей. Здебільшого вони розраховані на надання одноразової грошової допомоги. Але є випадки, коли в програму

включено заходи з реабілітації, пільги на проїзд, харчування дітей, психологічну підтримку, соціальну адаптацію (наприклад, Жданівська, Барська, Погребищенська, Тульчинська, Гніванська, Дашівська, Ладижинська громади Вінницької області, Вишнівська громада Дніпропетровської області).

Також у 67 із 68 громадах наявні адміністративні установи, де ветерани можуть оформити запити на отримання соціальних виплат та пільг. У громадах Вінницької області представники ЦНАПів вказали, що у них запроваджене «Єдине вікно» для ветеранів (про це повідомили Томашпільська, Гніванська, Турбівська, Погребищенська громади). Зі слів більшості респондентів, зараз спеціалістів в адміністративних центрах вистачає, але є побоювання, що під час масового повернення ветеранів із фронту наявних ресурсів для їх обслуговування не вистачить.

ДОСТУП ДО ПОСЛУГ

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ТА МЕДИЦИНА

Лише в 19 громадах (12 у Вінницькій області й 7 у Дніпропетровській) наявні заклади, де ветерани можуть пройти процес фізичної реабілітації. У більшості випадків це не окремі реабілітаційні центри, а спеціалізовані відділення в загальних медичних закладах. У 9 із цих громад респонденти вказали, що наявних закладів реабілітації та місць у них не вистачає для задоволення попиту серед

ветеранів. Ще гострішою ця проблема стане в разі масової демобілізації чинних військових.

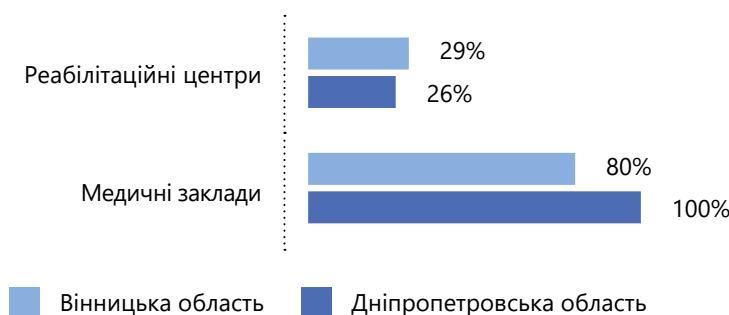
З медичними закладами ситуація, на перший погляд, значно краща. У 60 громадах із 68 такі заклади є, а там де їх немає, респонденти вказали, що у ветеранів та членів їхніх сімей є транспортна можливість відвідувати лікарні в сусідніх громадах. Наявні медичні заклади в усіх 27 громадах

1 Тут і далі вказано відсоток від загальної кількості громад або від кількості громад у відповідній області.

Дніпропетровської області й лише у 33 із 41 громадах Вінницької (діаграма 1). Водночас у 23 громадах (38%) респонденти заявили, що наявної кількості медичних закладів не вистачає для задоволення потреб ветеранів та членів їхніх родин. У 31 громаді (50%) не вистачає фахівців. У значній більшості медичних закладів критично не вистачає

обладнання й фінансування. Краще ситуація із наявністю місць для лікування. Про їх нестачу заявили менше ніж в 30% громад. Більш нагальна потреба в місцях у Дніпропетровській області, адже вона безпосередньо межує із лінією фронту. На думку КІ ситуація може стрімко змінитись у разі масового повернення ветеранів із фронту.

Діаграма 1. Покриття громад реабілітаційними центрами та медичними закладами

ПРОГРАМИ ДЛЯ ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ ПЕРЕОРІЄНТАЦІЇ, ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ, ПОШУКУ РОБОЧИХ МІСЦЬ

У значній більшості громад (70%) немає безоплатної допомоги ветеранам у межах освітніх програм і програм професійної підготовки. У тих самих громадах, де така можливість доступна, здебільшого вона реалізується місцевими осередками ЦЗ, що накладає значні обмеження (наприклад, доступна тільки можливість отримати водійські права чи надається вибір лише з двох-трьох програм

перекваліфікації, які не влаштовують ветеранів).

Загалом у 18 громадах (12 у Вінницькій області й 6 у Дніпропетровській) заявили, що потреба в працевлаштуванні є однією з основних у ветеранів. У 6 із цих громад (4 в Дніпропетровській області й 2 у Вінницькій) діють програми з працевлаштування від ЦЗ.

ЮРИДИЧНА ДОПОМОГА

У 39 громадах (57%) (24 у Вінницькій області, 15 у Дніпропетровській) у ветеранів є можливість отримати безоплатну юридичну допомогу. Здебільшого її надає місцеве представництво державної структури Безоплатної правової допомоги. І лише в 12

громадах (8 у Дніпропетровській області й 4 у Вінницькій) ветерани та члени їхніх сімей можуть отримати безоплатну правову допомогу в недержавних структурах. Майже у всіх випадках це представництва простору «Veteran Hub» (або БФ «Право на захист»,

якщо це стосується членів родини ветерана). В 24 громадах (по 12 в обох областях), де є безоплатна державна правова допомога, респонденти оцінюють її як недостатню для

задоволення потреб. Зокрема, не вистачає закладів, де можна отримати юридичну допомогу, кількості фахівців і досвіду у них в питаннях, що пов'язані з військовою сферою.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА

У 45 громадах (66%) респонденти відзначили наявність можливості отримати психологічну допомогу ветеранам і членам їхніх сімей. Привертає до себе увагу те, що в Дніпропетровській області таких громад лише 12, тобто менше половини з опитаних. Тільки в половині випадків (22 громади) кількість установ, де надають психологічну допомогу в громаді, є достатньою. Ще менша кількість громад, де вистачає фахівців – лише 12 (і тільки 3 з них у Дніпропетровській області).

Більшість респондентів вважають, що психологічна допомога ветеранам та особливо членам їхніх сімей є ефективною. Але

є громади, де респонденти заявили, що ветерани не бажають звертатись до психологів через свою закритість і пасивність. Також варто зазначити коментарі багатьох респондентів про недостатню кваліфікацію наявних у громаді психологів для роботи з військовими. Лише в 10 громадах психологічну допомогу надають недержавні організації.

Отже, попри достатньо високий відсоток громад, де ветерани можуть отримати психологічну підтримку, лише в небагатьох випадках вона надається в необхідній кількості та якості.

СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ

Майже у всіх громадах (97%) респонденти заявили, що у ветерани мають безперешкодний доступ до отримання соціальних послуг і загалом закладів, які надають такі послуги, достатньо для задоволення потреб. У 47 громадах КІ зазначили, що достатньо фахівців. Проте лише у 27 громадах є фахівець із супроводу ветеранів. Такі фахівці наявні майже в половині громад Дніпропетровської області й лише в третині Вінницької. Ця ситуація свідчить про те, що в більшості громад є ризик ситуації, у якій ветерани користуються соціальною підтримкою на загальних умовах без урахування своїх особливостей. У частині громад ОМС це розуміють і поступово вводять штатну одиницю для супроводу ветеранів. У деяких випадках спеціаліста не вдається залучити

через низький рівень заробітної плати, у деяких – немає компетентних кандидатів. Також деякі КІ зазначили, що загалом сфера соціальних послуг громади поки що витримує попит через відносно невелику кількість демобілізованих осіб. У разі їх збільшення фахівців не вистачатиме.

У 30 громадах (лише 4 з яких у Дніпропетровській області) в певному ступені функціонують мобільні групи для задоволення потреб осіб з фізичними порушеннями. Майже в усіх випадках це універсальні групи для всіх категорій населення. У більшості випадків до складу групи входить соціальний працівник, у декількох громадах залучають представника відділу / департаменту ветеранської політики. Зазвичай візити проводять за потреби й нерегулярно.

Діаграма 2. Відсоток громад покритих основними видами послуг

ТРАНСПОРТНІ МОЖЛИВОСТІ

У 42 громадах (60%) респонденти оцінюють транспортні можливості такими, що дають змогу ветеранам і членам їхніх сімей безперешкодно дістатися до закладів, які надають соціальні послуги. Але є дисбаланс між регіонами. У Дніпропетровській області таких громад 70%, а у Вінницькій — лише 56%. Там, де КІ зазначили транспортний складник як проблемний, найбільшим викликом є брак автобусних маршрутів до частини населених пунктів. Усього таких громад 11 (7 у Вінницькій області й 4 у Дніпропетровській). Також серед проблем зазначають

нерегулярні перевезення, поганий стан дорожнього полотна й брак транспорту для осіб з інвалідністю.

Загалом можна констатувати, що значна частина громад (особливо у Вінницькій області) відчуває істотний брак транспортного сполучення між своїми населеними пунктами, що значно обмежує ветеранам доступ до установ, які надають соціальні, психологічні, юридичні й медичні послуги. Особливо це стосується осіб з інвалідністю.

ІНТЕГРАЦІЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ

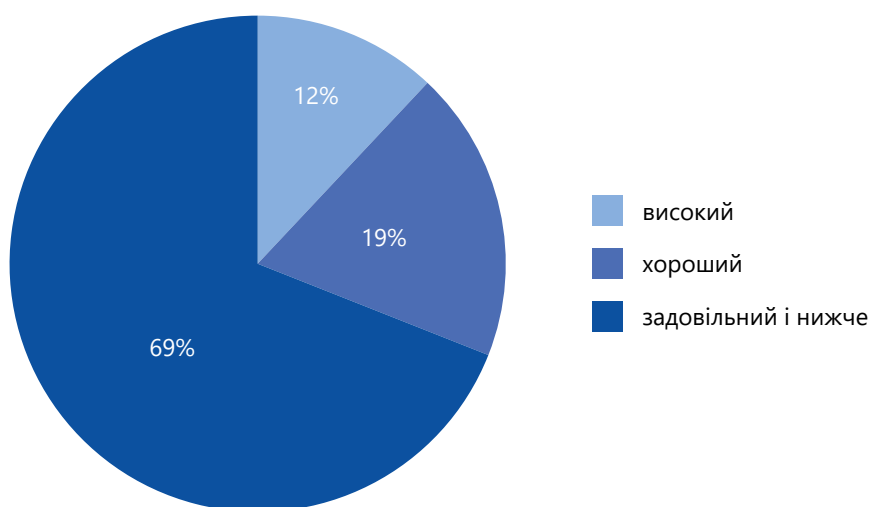
ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ВКЛЮЧЕНІСТЬ ВЕТЕРАНІВ ДО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА РІВНІ ГРОМАДИ

Тільки 8 громад (12%) оцінюють рівень залученості ветеранів і членів їхніх сімей до прийняття рішень на місцевому рівні як високий (діаграма 3). Це Липовецька, Городківська, Стрижавська, Крижопільська, Сутисківська, Ладизинська, Оратівська громади Вінницької області й Девладівська Дніпропетровської області. У 4 із цих громад створені й функціонують Ветеранські ради та ветерани є членами ОМС. Ще в 13 громадах (19%) рівень залученості оцінено як хороший, у всіх із них ветерани представлені в ОМС, а у 12 функціонують Ветеранські ради. Загалом Ветеранські ради сформовані у 18 громадах (11 у Вінницькій області й 7 у Дніпропетровській), а в 31 громаді ветерани входять у

склад ОМС (18 у Вінницькій області й 13 у Дніпропетровській).

Із 47 громад (69%) оцінюють рівень залученості ветеранів і членів їхніх сімей до прийняття рішень на місцевому рівні як задовільний або нижче. У Вінницькій області таких громад 27, у Дніпропетровській – 20. Значна більшість (78%) із цих громад не мають Ветеранських рад, у більш ніж половині (27 громад) ветерани не мають місць в ОМС. У Новомосковській, Юр'ївській, Павлоградській, Любимівській, Вишнівській громадах Дніпропетровської області й у Копайгородській громаді Вінницької області планують створити Ветеранські ради.

Діаграма 3. Рівень залученості ветеранів до прийняття рішень

Основними причинами низького рівня залученості до розроблення й прийняття рішень у громадах серед ветеранів КІ вбачають низьку соціальну активність саме ветеранів і їхній пригнічений психологічний стан. Меншою мірою серед причин вказано брак проінформованості ветеранів і членів їхніх сімей та фізичні бар'єри. Помітної різниці між відповідями представників влади й ініціативних осіб не помічено.

Майже у всіх громадах немає програмного підходу до інтеграції ветеранів. Тільки в Новопиській і Павлоградській громадах Дніпропетровської області заявили, що в них існує Стратегія або Програма інтеграції. У Липовецькій і Крижопільській громадах Вінницької області такі програми на етапі формування. Усі інші громади можна розділити на три групи:

1. Інтеграційні заходи не пов'язані програмою чи стратегією, їх проводять незалежно один від одного.
2. Інтеграція ветеранів закладена в місцеву програму соціальної підтримки (більша частина допомоги — це одноразові грошові виплати).
3. Інтеграційні заходи поодинокі, нерегулярні або їх немає.

У більшості громад (64%) проводять регулярні або поодинокі інтеграційні заходи

для ветеранів. Найчастіше — це культурні й спортивні події. Майже немає заходів із фасилітованими діалогами. Водночас помітна різниця в покритті інтеграційними активностями двох областей. У Дніпропетровській заходи охоплюють 80% громад, тоді як на Вінниччині — тільки 53%. Насамперед це пов'язано із тим, що Дніпропетровська ОДА запровадила соціально-освітній проєкт «Титани.UA». У його межах у багатьох громадах області проводились комплексні заходи для ветеранів та місцевих жителів, які охоплювали: культурні, спортивні, патріотично-виховні активності, інформування про зайнятість. Одночасно в 5 громадах ці заходи оцінено лише як задовільні й нижче задовільного (Славгородська, Саксаганська, Миколаївська, Жовтоводська, Вільногірська громади). Окрім вказаного проєкту в громадах Дніпропетровської області помітно ширше коло інтеграційних заходів, ніж у Вінницькій.

Серед громад, де зараз не проводять інтеграційні активності, абсолютно всі заявили, що їх не було і раніше (16 громад у Вінницькій області й 7 у Дніпропетровській). Найбільш потрібними інтеграційними заходами є спортивно-оздоровчі активності й тренінги з навчання та перекваліфікації, які допоможуть із працевлаштуванням.

МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ ТА КОНФЛІКТИ

Серед усіх КІ тільки один заявив, що в його громаді не відбувається жодних активностей із вшанування пам'яті загиблих у російсько-українській війні. Це Вишнівська громада Дніпропетровської області. У двох третинах громад на регулярній основі запроваджено хвилину мовчання, у 30% громад закладено Алеї Слави й встановлюють меморіальні дошки. Варто зауважити, що навіть громади з мінімальною фінансовою спроможністю приділяють увагу меморіалізації

Тільки в 9 громадах респонденти змогли згадати випадки непорозуміння чи конфліктів за участі ветеранів. Серед них були пов'язані зі зловживанням алкоголем ситуації, гендерно зумовлене насильство, конфлікти, які базувались на демонструванні підвищеного рівня справедливості у ветеранів. Для запобігання таким випадкам у громадах пропонують проводити більше інтеграційних заходів і залучати до роботи із ветеранами більше психологів.

ДІЯЛЬНІСТЬ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У 27 громадах ключові інформанти зауважили активність місцевих ГО, фондів, спілок чи волонтерів, які так чи так пов'язані з допомогою ветеранам і захистом їхніх прав. Одночасно в Дніпропетровській області частка таких організацій у перерахунку на кількість громад помітно більша, ніж у Вінницькій (55% і 32% відповідно). У значній більшості випадків у громаді діє лише одна локальна недержавна організація у сфері допомоги ветеранам. Водночас майже всі організації користуються інструментами участі. Частіше за все це звернення та петиції. Лише в 9 громадах (7 у Дніпропетровській області й лише 2 у Вінницькій) діють національні чи міжнародні організації у сфері ветеранів. Але ця діяльність несистемна й поодинокі. Наприклад, в одній громаді це може бути психологічна допомога, а в іншій — ремонтні роботи у ветеранському хабі.

Схожа регіональна тенденція прослідковується й із просторами для ветеранів. Вони

функціонують тільки в 17 громадах. 10 із цих громад — у Дніпропетровській області, лише 7 — у Вінницькій. Ще в 7 громадах простори на стадії створення чи облаштування (4 у Вінницькій області й 3 в Дніпропетровській). Лише у двох громадах наявна інформація про більш ніж один простір, тобто майже у всіх випадках приміщення для ветеранів є лише в центрі громади.

Зважаючи на невисоку фінансову спроможність більшості громад, відносно невелика кількість ГО місцевого й національного рівня, які працюють у сфері ветеранської політики, не може значною мірою перекрити прогалини державної влади в допомозі ветеранам і членам їхніх сімей. Особливо це помітно в порівнянні регіонів. У Дніпропетровській області, де є більше економічних можливостей ніж у Вінницькій, кількість ГО, ветеранських хабів та інтеграційних заходів відповідно більша. Але й вони не забезпечують покриття всіх наявних потреб.

ЗАПИТИ ГРОМАД

В усіх громадах, зі слів KI, існує потреба в сторонній допомозі для забезпечення наявних потреб ветеранів і членів їхніх сімей. Найбільш актуальними запитами є (за спаданням):

1. Матеріальна допомога, грошова підтримка, продуктові набори, гігієна.
2. Працевлаштування, сприяння започаткуванню власної справи.
3. Реабілітація (медична, психологічна), створення реабілітаційних центрів.
4. Юридична допомога, супровід на судових справах, консультації.
5. Створення ветеранських просторів, хабів, місць для зустрічей.
6. Психологічна допомога, групи підтримки, тренінги.
7. Фінансова підтримка для облаштування закладів, центрів життєстійкості.
8. Соціальний супровід ветеранів, осіб з інвалідністю.
9. Спортивні заходи, тренажери, майданчики.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ У ГРОМАДАХ

1. Покращення доступу до медичних та реабілітаційних послуг

- Створення нових реабілітаційних центрів або розширення наявних відділень у медичних закладах, особливо з урахуванням можливої масової демобілізації.
- Підвищення забезпеченості медичним обладнанням і спеціалізованими фахівцями, оскільки в 50% громад не вистачає медичних кадрів.

2. Розвиток психологічної та юридичної допомоги

- Розширення спеціалізованої підготовки психологів, щоб вони могли працювати з ветеранами (у багатьох громадах зауважено низьку якість психологічної допомоги).
- Збільшення кількості юридичних центрів, оскільки лише 57% громад мають доступ до безоплатної правової допомоги.

3. Стимулювання працевлаштування ветеранів

- Запровадження нових програм перекваліфікації, адже в 70% громад ветерани не мають можливості отримати безоплатну професійну підготовку.
- Підтримка бізнес-ініціатив ветеранів і сприяння їхній зайнятості через партнерство з компаніями.

4. Інтеграція ветеранів у місцеве життя

- Створення ветеранських рад у громадах, де їх немає.
- Розширення інтеграційних заходів, особливо освітніх і спортивно-оздоровчих.

5. Покращення соціальної підтримки

- Введення штатних одиниць для супроводу ветеранів.
- Розширення мобільних груп для допомоги ветеранам із фізичними порушеннями.

6. Розширення роботи ГО

- Збільшення фінансування локальних організацій, оскільки вони часто залежать від зовнішньої підтримки.
- Створення просторів для ветеранів, адже саме брак місця, де вони могли б обговорювати свої плани, знижує їхню соціальну активність.

БІЛЬШЕ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ
БФ «ПРАВО НА ЗАХИСТ»
ВИ МОЖЕТЕ ДІЗНАТИСЯ
НА САЙТІ:
R2P.ORG.UA